

pensamos que la obra es necesaria para todo aquel investigador del período que aborde a Plutarco o Cayo Mario, trayéndonos una interpretación estimulante, que ayuda a conectar pasado y presente. Además, se incide en el clásico debate sobre la parcialidad de las fuentes literarias, pero que es pertinente al poderlo conectar fácilmente con problemáticas propias de nuestros tiempos actuales. Ciertamente, la desinformación actual, con datos provenientes mayormente de las Redes Sociales, ayuda precisamente a “regenerar” debates, con personajes castigados o aupados, en el marco de auténticas comunidades culturales que buscan notoriedad a partir de la polarización.

Carlos Heredia Chimeno
 Universitat Autònoma de Barcelona

Jordi Vidal, *Arqueologia de Mesopotàmia. Les conferències de Pelegrí Casades (1906)*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 2024, 210 p. ISBN: 978-84-1050-037-2.

Des de fa un lustre, el catedràtic d'Història Antiga de la Universitat Autònoma de Barcelona i director d'aquesta revista, Jordi Vidal, porta a terme la tasca lloable de publicar el ric llegat documental de l'erudit barceloní Pelegrí Casades i Gramatxes, dipositat a l'Arxiu Nacional de Catalunya. La major part d'aquell llegat documental està format pels manuscrits de les conferències de temàtica arqueològica que Casades dictà sobretot al Centre Excursionista de Catalunya (CEC), des del 1905 i fins a la dècada de 1930. De moment, Vidal ja ha publicat unes quantes d'aquelles conferències en articles apareguts en revistes com el *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, la *Revista d'Arqueologia de Ponent* i, sobretot, la mateixa *Historiae*.

Alhora, i a banda d'aquells articles, Vidal ha agrupat en la monografia que comentem aquí un total de sis conferències de Casades, dedicades de manera monogràfica a l'arqueologia de l'antiga Mesopotàmia. Es tracta de sis conferències dictades al CEC entre el 13 de gener i el 17 de febrer de 1906, en les quals Casades abordà qüestions com la història i la geografia de la Mesopotàmia antiga, l'arquitectura, les pràctiques funeràries, l'escultura, la pintura i la glíptica del món assirio-babilònic, entre d'altres.

La monografia s'obre amb una introducció (p. 9-25), on Vidal ofereix un breu perfil biogràfic de Casades, presenta les sis conferències, i analitza alguns dels trets més significatius que hi ha identificat: les comparacions que fa tot sovint Casades entre Mesopotàmia i Egipte (on ensenya un biaix pro-egipci evident) i, sobretot, la seva assiriofòbia. Vidal ja havia tractat aquest tema en un treball previ (Jordi Vidal, “Assiriofobia en Barcelona. Las conferencias arqueológicas de Pelegrí Casades (1906)”, a A. J. Domínguez Monedero et al. (eds.), *Nomina in*

Aqua Scripta. Homenaje a Joaquín María Córdoba Zoilo, Madrid, 2021: 129-143), on mostrava la crítica radical que Casades feia a la civilització assíria, tot remarcant qüestions com la seva presumpta manca d'originalitat artística, el seu gust per la violència extrema, així com la seva pertinença a la raça semítica. Aquest darrer punt explicita un cop més l'antisemitisme que recorre bona part dels treballs de Casades, fins al punt d'erigir-se en un difusor destacat d'aquest discurs d'odi a Catalunya durant les primeres dècades del segle XX (sobre aquesta qüestió, vegeu, per exemple, Jordi Vidal, "'Aquel·l poble ingrát i pèrfid': Antisemitisme en les conferències arqueològiques de Pelegrí Casades (1905-1917)", *Pyrenae* 51/2 (2020): 181-196", i Jordi Vidal, "Estudis bíblics, política i antisemitisme. Els papers de Pelegrí Casades", *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics* 34 (2023): 271-290).

Després de la introducció trobem els sis capítols principals, que constitueixen el nucli de l'obra. Allà, Vidal ofereix una transcripció anotada, amb un aparat crític molt complet, de cadascun dels manuscrits de les conferències. També s'inclouen les reproduccions de les notícies de premsa publicades a *La Veu de Catalunya* i al *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, on s'oferia un resum del contingut de les conferències, sembla que elaborat pel mateix Casades. Per tal de facilitar-ne la lectura, en aquesta ocasió Vidal ha optat per oferir una transcripció corregida dels textos de Casades. Tot i que, efectivament, aquesta decisió afavoreix la lectura del text, trobo més útil la transcripció diplomàtica dels manuscrits que Vidal fa, per exemple, en alguns dels articles publicats a *Historiae*. Aquella manera de fer em sembla preferible, ja que permet conèixer de manera més directa i fiable el text original de Casades.

En qualsevol cas, *Arqueologia de Mesopotàmia* és una edició excel·lent, que posa a disposició dels investigadors noves fonts primàries per tal de conèixer i analitzar l'estat de la recerca i la divulgació arqueològica a Catalunya a principis del segle XX. Potser el fet de combinar la publicació de les conferències de Casades tant en articles com en monografies permetrà a Vidal accelerar l'edició d'aquells treballs i completar més ràpidament una tasca monumental com la que està portant a terme.

Blai Gratacós